

Олеся ЯРЕМЧУК

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, ОП «Інклюзивна освіта»,
факультет історії, педагогіки та психології
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Мар'яна ГРИНЦІВ

кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти,
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

АРТ-ПРОСТІР КАЗКОТЕРАПІЇ

Казкотерапія переживає в наш час бум популярності. Великою перевагою казки є відсутність вікових обмежень. Вона ефективна не тільки в роботі з дітьми, для яких є «рідною мовою», але й для роботи з педагогами, батьками, які з цікавістю беруть участь у казкотерапевтичних заняттях. Їхня внутрішня дитина просинається й активно вступає в гру: це дозволяє не тільки розслабитися й зняти напругу, але й змоделювати, а потім програти багато проблемних ситуацій.

Казкотерапія - це процес утворення зв'язку між казковими подіями та поведінкою в реальному житті, це процес перенесення казкових смислів у реальність.

Казка є одним з інструментів педагога, батьків, за допомогою якого вони можуть спілкуватися з дітьми їхньою мовою. Насамперед, це потрібно дорослим. Сьогодні казкотерапія синтезує багато досягнень педагогіки – усе це подається в казковій формі, у формі метафори. В сучасній казкотерапії використовуються різні технічні прийоми: аналіз, розповідь, створення, переписування, лялькотерапія, постановка казки [4].

Є підстави описати простір через сукупність певних відношень між об'єктами, співвіднесених між собою. Ці відношення можуть бути як фізичними (поданими як розташування безвідносних до психіки матеріальних об'єктів у трьох вимірах видимого світу), так і феноменологічними (взяти із свідомості і безвідносними до об'єктивного зовнішнього світу) чи семантичними (які виявляються в умовному розташуванні об'єктів свідомості на певних шкалах, що виражає внутрішні диспозиції особистості), або існувати на різних рівнях.

Арт-простір (зцілювальний простір арттерапії), як правило, виражений фізично. Він виникає в процесі творчого самовираження особистості, яка зцілюється. Самовираження завжди торкається зовнішнього фізичного світу (є актом відкриття себе світові).

Арттерапія у вузькому значенні (образотворча) має чіткі фізичні рамки (два виміри аркуша паперу, тривимірний простір скульптури). Драматерапія й танцювально-рухова терапія замикаються в просторі сцени або залу, де відбувається осмислення через рух тіла. Фізичний простір стає стабільною сферою виявлення проблемного феноменологічного простору.

Феноменологічний простір – вихідний пункт будь-якої творчості. В арттерапії саме він організує змістову сторону процесу й результату виведення переживань клієнта на фізичний план. Казкотерапія - у зв'язку з вербальністю творчого продукту - такого безпосереднього змістовного виходу в фізичний простір не має. Слова організуються в одномірну значущу сукупність, що розгортається більше в фізичному часі, ніж у просторі (в цьому казкотерапії аналогічна ще й музикотерапії).

Отже, арт-простір казкотерапії характеризується непрямим зв'язком феноменологічного рівня простору з фізичним (цей зв'язок не може бути охоплений першою сигнальною системою, а тільки другою, що не дає безпосереднього контакту зі світом фізичних форм і відстаней). Утім, хоча феноменологічний простір у казкотерапії й не виноситься на фізичний план, але він усвідомлюється [3].

Смислово основу арт-простору складає сама феноменологія переживань клієнта, а фізична їхня презентація вторинна, похідна, арт-терапевтичне значення матеріальних результатів творчого процесу, як правило, невелике. Процес творчості, яка відбувається тут і зараз, виносить на поверхню актуальні живі переживання, результати ж (якими б чудово зробленими в естетичному плані вони не виявилися) лише консервують колишній, більше неактуальний час душі. За продуктами діяльності можна рефлексувати пройдений раніше шлях особистісного зросту, але замикатися в їхньому колі не арт-терапевтично. Записана казка (як і готовий малюнок) теж є своєрідним консервованим процесом її створення. Їй не настільки важливо, чи зберігаються ці консерви в просторово-розгорнутій формі чи вони згорнуті в словесному коді.

Сам процес переходу феноменального у фізичне в арттерапії створює механізм зцілення. Не розгортаючи феноменологію свідомості клієнта в фізичному просторі, казкотерапія не домагається повноти пророблення емоційного аспекту проблематики, яка виражається у творчості. На щастя, казкотерапія не терапевтичний напрямок із монометодом - і фахівцеві, що ідентифікує себе з казкотерапією, не забороняється працювати з актуалізованим у казці феноменальним світом і власне арт-терапевтично - промальовувати його образи, виводячи їх все-таки у фізичний простір.

Феноменальний простір може бути індивідуальним (у випадку створення казкового тексту одним казкарем) або спільним (у випадку групового казкотерапевтичного процесу). У свою чергу, спільний феноменологічний простір казки буває цілісним (що замикається в гармонічну єдність), або фрагментарним (для конфліктуючих підпросторів). Спільне створення казки в контексті цілісного простору поєднує зусилля групи навколо рішення загальної проблеми й дає прямий гармонізуючий ефект, що поширюється на особистість. Фрагментарні простори – діагностичні, вони дають простір подальшому аналітичному проробленню.

Феноменологічний простір створення спільної казки може виникати спонтанно або задаватися штучно. Останній варіант підходить для казкотерапії, центрованої на певній проблемі. Задати специфічний проблемний простір можна через спеціальний підбір учасників груп, або у студійній групі – через вибір учасниками ролей (перед створенням казки), що відносяться до проблемної сфери [2].

Казка, створена зсередини обраних ролей, допомагає, по-перше, глибинному осмисленню особистістю своїх субособистостей, задач, що ставляться перед ними і паттернів їхнього прояву, по-друге, кращому особистісно-обґрунтованому розумінню й реальним обставинам казкаря (внутріособистісних коренів значимих сімейних подій).

Отже, казкотерапія – це терапія середовищем, особливою казковою атмосферою, в якій можуть виявитися потенційні риси особистості, щось нереалізоване; може матеріалізуватися мрія; а головне – виникає відчуття захищеності та смак таємниці.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бредіхіна О. А. Казкотерапія у роботі з дітьми дошкільного віку. Авторські психотерапевтичні казки : метод. посіб. Нетішин, 2015. 85 с.
2. Бреусенко-Кузнецов О. А., Плетка О. Т. Зустріч із казкою. Простір арт-терапії : міф, метафора, символ. Київ, 2008. С. 82–84.
3. Плетка О. Т. Казка як вектор побудови життєвих стратегій. Простір арт-терапії. Київ, 2011. Вип. 1 (9). С. 58 – 64.
4. Паласевич І. Казкотерапія : методичні рекомендації до семінарських занять. Дрогобич : РВВ ДДПУ ім. І.Франка, 2021. 64 с.